

Нагального вирішення потребують проблеми із незаконного вирубування лісів, причому Львівська обл. в останні роки має, на жаль, лідируючі показники, що вимагає якісного покращення контролю і діяльності відповідних інституцій. Сукупність взаємопов'язаних факторів зовнішнього і внутрішнього характеру, які визначають збитковість суб'єктів господарювання, погіршують перспективи подальшого розвитку деревообробної промисловості та суміжних з нею галузей економіки, породжують нові джерела екологічної кризи (рис. 3).

Висновки та напрями подальших наукових досліджень. Особливої уваги у науково-прикладних дослідженнях потребує дослідження інноваційних інструментів менеджменту на різних рівнях управління економікою та оцінювання впливу експортних обмежень на торгівлю необробленою деревиною на зміну виробничої, маркетингової та інвестиційної політики товаровиробників та обслуговуючих посередників для цілей покращення соціально-економічних та екологічних показників розвитку вітчизняної деревообробної і меблевої промисловості.

Література

1. Купчак П.М. Перспективи розвитку деревообробної промисловості в Україні / П.М. Купчак. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3556>
2. Пояснювальна записка до проекту постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://minagro.gov.ua/regulatory?id=19393&add=en>.
3. Сагаль С.З. Аналіз сучасного стану меблевої та деревообробної промисловості України / С.З. Сагаль. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://assomebli.wordpress.com/2014/03/04/аналіз-сучасного-стану-меблевої-та-де/> Актуально станом на: 04.03.14 р.
4. Мораторій на експорт лісо- і пиломатеріалів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://derevoobrobnyk.com/moratorij-na-eksport-liso-i-pilomaterialiv/> / Актуально станом на: 03.02.15 р.
5. Туниця Ю. Екологічна конституція Землі: сутність і концептуальні засади / Ю. Туниця. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://vnapu_2005_11_4.pdf.
6. Сліпачук С. Заборона експорту деревини. Чи можна захистити цей крок у СОТ? / С. Сліпачук, О. Бровко. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/04/20/7033075/> / Актуально станом на: 20.04.15 р.
7. Закон про заборону на вивезення лісу з України не відповідає ЗВТ з ЄС, – євро депутат. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://ukr.lb.ua/news/2015/09/25/316960_zakon_pro_zaboronu_vivezennya_lisu_z.html Актуально станом на: 25.09.15 р.
8. Бази даних. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.smida.gov.ua>
9. Бази знань. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://kyivdok.at24.com.ua/>
10. Шепетівський деревообробний комбінат. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://old.minjust.gov.ua/file/39396>.
11. Оголошення про проведення повторного аукціону з продажу майна підприємства-банкрута ПАТ "Краснольський деревообробний комбінат" призначеного на 06.03.14 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://tb-nasha.com/index-3.html>.
12. Бізнес за один день підніме Україну. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rp.rv.ua/2015/04/23/biznes-za-odin-den-pidnime-ukrainu/>.

Надійшло до редакції 16.03.2016 р.

Мных О.Б., Гречин Б.Д. Актуальные проблемы в сфере торговли необработанной древесиной и факторный анализ деятельности деревообрабатывающих предприятий Украины

Определены актуальные проблемы в сфере торговли необработанной древесиной на внешнем и внутреннем рынках. Доказано, что разрыв в ценах и в ресурсном обеспечении

деревообрабатывающих предприятий, использование устаревших форм аукционных торгов необработанной древесиной, неподготовленность отечественных производителей к требованиям европейских рынков ставят под сомнение перспективы экономического роста деревообрабатывающей промышленности. Определены причины низкой инвестиционной привлекательности, а также направления совершенствования деятельности в сфере деревообрабатывающей промышленности. Дана содержательная характеристика качественных изменений во внешней среде функционирования деревообрабатывающих предприятий и проведен анализ их убыточности. Проведена количественная оценка факторов, влияющих на финансовые показатели деятельности деревообрабатывающих предприятий, с использованием математических методов регрессионного анализа.

Ключевые слова: необработанная древесина, торговля, факторный анализ, регрессионная модель, аукционная торговля, убыточность, деревообрабатывающее предприятие.

Mnykh O.B., Hrechyn B.D. Some Current Problems in the Area of Untreated Wood Trade and Factor Analysis of the Activity of Woodworking Enterprises in Ukraine

Some actual problems in untreated wood trade in the external and domestic market are considered. It is proved that the gap in goals and resources of wood processing enterprises, the use of outdated forms of auctioned untreated wood, unpreparedness of domestic producers with European markets cast doubt on the prospects for economic growth timber industry. The reasons for low investment attractiveness, as well as areas of improvement in the woodworking industry are uncovered. The content characteristics of qualitative changes in the external environment of functioning of woodworking companies and their loss are given. A quantitative assessment of factors affecting the financial performance of the woodworking enterprises, using mathematical methods of regression analysis, is conducted.

Keywords: untreated wood, trade, factor analysis, regression model, the auction trade, loss, woodworking enterprise.

УДК 330.342.146:[332.122:338.43](477.87)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Т.В. Морська¹

Досліджено соціально-економічний розвиток сільських територій Закарпатської обл. Здійснено об'єктивне оцінювання сучасного стану сільських територій. Обґрунтовано шляхи активізації розвитку сільських територій. Проаналізовано господарську діяльність підприємств у межах сільських територій Закарпатської обл. Охарактеризовано територіальну організацію сільськогосподарського виробництва та земельно-ресурсний потенціал області. Визначено невідкладні завдання щодо перспективи розвитку гірського, сільського господарства. Окреслено пріоритети розвитку сільського господарства, які повинні сприяти створенню умов для зростання економіки та покращення соціального становища у сільській місцевості.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, сільські території, земельно-ресурсний потенціал, агропромисловий комплекс, соціальна інфраструктура, зайнятість, безробіття.

Вступ. Важливим напрямком для обґрунтування шляхів активізації розвитку сільських територій є об'єктивна оцінка їх сучасного стану. Цей аналіз

¹ Ст. викл. Т.В. Морська, канд. екон. наук – Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

грунтується на виборі відповідних індикаторів, які характеризують процеси та явища, що відбуваються на цих територіях, та сукупності значної кількості показників, що дають змогу оцінити різні аспекти життєдіяльності й господарювання сільського населення. Вони охоплюють економічні та соціальні показники, які представлені у вітчизняній статистичній базі і достатньою мірою сприяють виконанню поставленого завдання, яке, своєю чергою, не обмежиться ідентифікацією параметрів і тенденцій розвитку сільських територій (загалом по області та у розрізі районів, зокрема). На наш погляд, важливо: зосередитись на вияві конкретних проблем у контексті досліджуваних напрямів розвитку, що виникають у межах територій, і запропонувати шляхи й ініціативи щодо їх усунення; врахувати вплив базових видів економічної діяльності та галузей інфраструктури на відносне становище сільських територій цього регіону порівняно з іншими регіонами країни (усередненими значеннями загалом по країні).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку сільських територій займають вагому частку в сучасних науково-практичних розробленнях. Відомими вченими у цій галузі є: М.А. Лендел, В.П. Міклова, М.К. Орлатий, М.І. Пітюлич, С.М. Писаренко, В.В. Юрчишин, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, Я.В. Шевчук та інші науковці-економісти цього напрямку.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження особливостей розвитку сільських територій Закарпатської обл., окреслення кола ключових проблем і перспективних шляхів їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Серед регіонів країни Закарпатська обл. загалом характеризується:

- високим рівнем депресивності (з позицій рівня депресивності поділяють регіони з найвищим, високим, середнім та низьким рівнями) [2, с. 76-90];
- низьким рівнем конкурентоспроможності, що має невисоку перспективу розвитку і потребує активної державної підтримки (за рівнем конкурентоспроможності – найвищим, високим, середнім, низьким – виділяють чотири кластери областей країни) [6];
- низьким рівнем інвестиційної привабливості (за інвестиційною привабливістю поділяють області з високим, середнім та низьким рівнями) [3].
- середнім рівнем людського розвитку (за рівнем людського розвитку регіони поділяють з високим, середнім і низьким людським розвитком) [4];
- відсталістю за рівнем проблемності (поділяють області на відсталі, депресивні, зони екологічного лиха);
- умовно чистою територією (за рівнем забруднення навколишнього природного середовища).

Наведене вище характеризує передусім саме соціально-економічний розвиток сільських територій Закарпаття, які: а) займають більшу площу регіону; б) у сільській місцевості проживає більшість населення регіону. Ускладнюють ситуацію й проблеми, пов'язані з обмеженістю місць прикладання праці, працевлаштуванням неконкурентоспроможних на ринку праці груп населення (непрацюючої молоді, осіб передпенсійного віку); низьким рівнем технічного оновлення та інноваційної виробничої діяльності; низьким рівнем залучення інвестицій у розвиток території. Господарську діяльність у межах сільських територій Закарпаття здійснюють підприємства добувної й обробної промисловості,

лісового та рибного господарства, транспортні та будівельні організації, заклади торгівлі, відпочинку, оздоровчо-лікувального спрямування та ін.

У територіальній організації сільськогосподарського виробництва сільських територій Закарпаття виділяють три зони (низинна, передгірна, гірська). Специфіка земельно-ресурсного потенціалу Закарпаття зумовила доволі обмежені перспективи розвитку цієї галузі, особливо в районах гірської природно-економічної зони. Проте, із врахуванням історичних факторів, сільськогосподарське виробництво займає ключове місце у життєдіяльності місцевого населення, тобто забезпечує розвиток сфери зайнятості місцевого населення, можливості отримання потрібних для проживання доходів без виїзду з метою працевлаштування за межі регіону. Варто зауважити, що сільське населення Закарпаття значно переважає міське і становить 62,8 % (проти 31,1 % загалом у країні). Тут завжди була парцеляція землі, частка особистих селянських господарств у загальному обсязі виробництва валової продукції сільського господарства порівняно з іншими регіонами України була значною і за радянських часів (питома вага ОСГ, станом на 1990 р., становила 59,5 %).

Сільське господарство в межах досліджуваних територій характеризується низькою ефективністю, позаяк традиційно сільськогосподарським виробництвом займається найбільша частка населення регіону, а обсяги випуску та валова додана вартість цієї галузі стабільно скорочуються. Катастрофічно зменшується частка основних засобів сільського господарства у сфері матеріального виробництва. Разом з цим, сільське господарство відіграє важливу роль в економіці регіону, займаючи третє місце за питомою часткою у валовій доданій вартості та випуску (після промисловості й торгівлі).

Більша частина території Закарпатської обл. (85 %) – гірського типу. А це означає, що для її сільських територій (передусім, передгірної і гірської зони) притаманне ведення гірського сільського господарства, що вирізняється своєю специфікою. Поряд з цим, сільськогосподарську продукцію виробляють виключно особисті селянські господарства. Окрім цього, гірським районам притаманні ґрунти з низькою родючістю. Для них характерні змиви ґрунтів під час паводків, вітрова ерозія, оскільки тут спостерігаються сильніші, ніж у рівнинній частині, вітри. На жаль, обсяги еродованих земель зростають. Земельні площі, що обробляються, використовуються екстенсивно, оскільки вноситься недостатня кількість органічних і мінеральних добрив, зовсім не проводиться корінне поліпшення лук і пасовищ. Більшість господарств припинили активну природоохоронну діяльність позаяк припинилося фінансування, відсутня належна матеріально-технічна база, чи то пак мотивація. Це, зокрема, спричинило зниження і без того низької (порівняно зі середньообласними значеннями) урожайності окремих сільськогосподарських культур.

Водночас тут важливу роль відіграють пасовища та луки, які є вагомою кормовою базою для тваринницької галузі. За площею вони посідають значну частку у сільгоспугідях регіону. Найвища ефективність використання сільськогосподарських угідь для виробництва тваринницької продукції спостерігається у передгірних районах регіону. Вівчарство, найбільш територіально розосереджена галузь тваринництва, наявне у всіх гірських районах регіону, од-

нак характеризується великою розбіжністю у виробництві вовни на 100 га сільськогосподарських угідь (від 5 до 142 кг за середнього значення у регіоні 44 кг на 100 га сільгоспугідь).

Виробництво продукції тваринництва у гірській зоні регіону є найбільш ефективним, однак більшу частину продукції вирощено у господарствах населення, тому вона характеризується високою собівартістю і трудомісткістю. Поряд з цим сільгоспвиробники зіштовхуються з такими проблемами як потреба долати значні відстані до місць організованої торгівлі продуктами харчування, відсутність транспортних засобів. Створення мережі приймальних пунктів для прийому та перероблення сільськогосподарської продукції дало б змогу вчасно отримувати її від виробників та збільшити її обсяги, сприяло б економічному піднесенню регіону та матеріальному забезпеченню його жителів.

Важливим чинником у формуванні структури і спеціалізації сільського господарства є потреби у продукції АПК, які значною мірою корегують обсяги виробництва сільськогосподарської продукції. Ці потреби визначаються науково обґрунтованими нормами споживання продовольства у розрахунку на душу населення і реальними можливостями їх задоволення [4]. Як засвідчують статистичні дані, на сьогодні продукція сільського господарства України не забезпечує повноцінної якісної структури харчового раціону населення. Значно зменшилась калорійність раціону харчування, особливо скоротилась частка продуктів тваринного походження. Така ситуація властива і для гірських територій. Низький рівень споживання м'яса (≈ 38 кг на одну особу) компенсується надмірним споживанням інших продуктів, зокрема картоплі, молока. Варто додати, що європейський рівень споживання м'ясопродуктів на душу населення вищий у 2,5-3 рази. Рациональний рівень споживання продуктів харчування має включати: м'яса та м'ясопродуктів – 67 кг на душу населення, молока та молочних продуктів – 395 кг, яєць – 245 шт., риби та рибних продуктів – 15 кг, хлібопродуктів – 104 кг, картоплі – 123 кг, овочів – 110 кг, плодів та ягід – 43 кг, цукру – 38 кг. Зі зростанням доходів населення структуро-формувальний вплив цього чинника буде вагомішим.

У гірських районах частка сільського населення змінюється від 59 % до 91 %, густина населення у 2-3 рази нижча порівняно з рівнинними. Через незадовільні стандарти середовища життєдіяльності та оплати праці відбувається постійний відплив населення. Зі сільської місцевості насамперед виїжджають люди у працездатному віці, нерідко з більш високим освітнім рівнем. Як наслідок, показники відтворення сільського населення погіршилися, істотно зріс середній його вік. Чисельність пенсіонерів у розрахунку на 1000 сільських мешканців у всіх гірських районах перевищує середньообласні значення. Складність ситуації підсилюється наявними проблемами доступу до базових можливостей існування: продуктивної зайнятості, освіти, медичного обслуговування, нормальних житлових умов тощо. Отже, незадовільна демографічна ситуація в гірських районах призводить до деградації трудового потенціалу і трудових ресурсів аграрної сфери, додаткових труднощів у процесі формування ринку робочої сили в сільській місцевості, ускладнює становлення нових форм господарювання, скажімо, фермерства. Хоча у гірських районах сільське господарство і

залишається однією з основних сфер докладання праці, однак більша частина працівників зайнята у сферах пошти та зв'язку, транспорту, освіти та лісового господарства.

На сьогодні надзвичайно потужним гальмівним чинником розвитку гірського сільського господарства є фінансові ресурси та капітальні вкладення у галузь, які з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь є найнижчими в Україні. Частка інвестицій в гірські райони в загальній структурі інвестицій, спрямованих в Україну, є мізерною і шороку скорочується. У гірських районах обсяги інвестицій знизились у три рази (Свалявський, Рахівський р-ни). Не стимулює приплив інвестицій у гірське сільське господарство і чинний Закон України "Про статус гірських населених пунктів в Україні".

Перспективи розвитку гірського сільського господарства, на наш погляд, пов'язані з реалізацією низки завдань щодо (рис. 1): підвищення продуктивності та ефективності сільськогосподарського виробництва; налагодження виробництва органічної продукції; диверсифікації сільськогосподарської діяльності; розбудови виробничої і соціальної інфраструктури. Окреслені пріоритети розвитку сільського господарства повинні сприяти формуванню конкурентоспроможних господарств і сталому розвитку галузі. Водночас вони створюють умови для зростання економіки та покращення соціального становища у сільській місцевості, що особливо важливо для гірських територій. Проте варто додати, що гірські райони – це території, які самотужки не здатні вирішити велику кількість соціально-економічних та екологічних проблем і через це потребують постійної державної допомоги.

Рис. 1. Пріоритетні напрями розвитку гірського сільського господарства

Протягом останніх двадцяти років у країні відбувається реформування агропромислового комплексу з метою розвитку різних форм власності на селі, полегшення умов господарювання, сприяння розвитку ОСГ. Однак гірські населені пункти досі не отримали достатньої уваги та підтримки з боку держави.

Державна допомога для ОСГ гірських територій є недоступною:

- через обмежені можливості збуту сільгосппродукції, оскільки дотації на розвиток скотарства, свинарства, вівчарства виплачують тільки у разі реалізації переробному підприємству;
- переважно у домогосподарствах більше двох корів не утримують, а компенсацію виплачують фізичним особам, які утримують 3 і більше корів;
- сільськогосподарські кооперативи (виробничі й обслуговуючі), котрим відшкодовують 40 % витрат, здійснених у поточному році сільськогосподарським обслуговуючим кооперативом (на придбання насіння багаторічних трав, добрив з урахуванням норм та із розрахунку 0,5 га пасовища на 1 голову; закупівлю нової сільгосптехніки, потрібної для кормів; матеріалів для облаштування приміщення та нового обладнання, потрібного для створення молокозбирального пункту), не поширені у гірській місцевості.

Компенсація 50 % вартості придбаних у юридичних осіб машин та обладнання для механізації ферм є можливою тільки за наявності достатніх заощаджень для закупівлі техніки та обладнання, яких в ОСГ гірських районів немає через низький рівень товарності сільськогосподарської продукції, недоступні кредитні ресурси.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 р., № 246 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2012 р., № 342) дотація за молодняк виплачувалась фізичним особам за утримання молодняку великої рогатої худоби (далі – молодняк), який народився в їх господарствах, та збереження його до певного віку на дату подання відповідних документів: 250 грн за голову – за молодняк віком від 3 до 5 місяців; 500 грн за голову – за молодняк віком від 6 до 8 місяців; 750 грн за голову – за молодняк віком від 9 до 11 місяців (включно). На жаль, у гірських районах намітилась тенденція недовіри до такого роду бізнесу. Зниження ринкових цін на живу худобу і за забійну ціну у 2002-2003 рр. зумовило згортання діяльності тих поодиноких для гірської місцевості фермерських господарств, які утримували більше 10 корів. Більшість, насамперед молодих родин, шукають інших варіантів докладання своїх трудових зусиль, відбувається інтенсивний відтік робочої сили у рекреаційно-туристичну сферу. А тому впродовж досліджуваного періоду простежується стабільне зменшення поголів'я ВРХ, а посівні площі становили в середньому 190,2 тис. га (рис. 2).

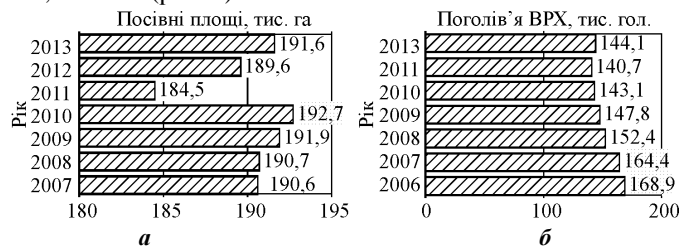

Рис. 2. Зміна посівних площ основних сільськогосподарських культур (а) та поголів'я ВРХ (б) упродовж 2006-2013 рр.

Зазначене вище змушує констатувати, що механізм регулювання сільськогосподарського виробництва у гірських умовах неефективний, існує цілковите ігнорування розвитку ОСГ. Вочевидь, що декларація державної підтримки

ОСГ (ст. 10 Закону України "Про особисте селянське господарство") ще не гарантує її реального втілення, а діюча система регулювання аграрного виробництва у гірських умовах неефективна з основних позицій: не долаються кризові тенденції, не забезпечується стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку.

Приєднуємось до думки, що особливу увагу у межах гірських сільських територій потрібно приділити розвитку тих галузей, які не є капіталомісткими і не потребують значних бюджетних витрат [5, с. 150]. Однією з таких перспективних сфер є сільський зелений туризм. Значний потенціал у гірських районах мають деревообробна промисловість, виробництво електроенергії та розвиток санаторно-курортної галузі і за умов інвестування та податкових пільг мають перспективу стати прибутковими.

Гірські території мають значний потенціал щодо виробництва екологічно чистої продукції тваринництва. Це науково обґрунтовано у працях українських вчених [1, 34], в яких, зокрема, наголошено на напрацьованості власних самобутніх технологій генезису тваринницької продукції, які відрізняються від традиційних. Зростання контингенту відпочивальників теж розширює можливості збуту екологічно чистої тваринницької продукції.

Сільське населення Закарпатської обл. характеризується підвищеною міграційною здатністю, зокрема, розвитком маятникової міграції. Кошти заробітчан здебільшого вкладаються у покращення житлових умов. Тут показники введення в експлуатацію житла у сільській місцевості на особу перевищують усереднені по країні. У сільських поселеннях наявні надлишки економічно активного населення. Існує безробіття, низький рівень ділової активності. Тенденції, які характеризують демографічну ситуацію досліджуваних територій, збільшують (посилюють) ресурсні потреби для вирішення соціальних та екологічних проблем.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогодні сільські території Закарпатської обл. є малопридатними для розвитку підприємництва, позаяк характеризуються низьким рівнем комунікацій, обслуговуючої інфраструктури, кваліфікації персоналу тощо. Тільки в незначній кількості сільських населених пунктів прикордонних районів або ж приміської території обласного центру, існують можливості підвищення ділової активності завдяки розміщенню потужних складів, заготівельних пунктів тощо та й інфраструктура тут визначально сформована на кращому рівні.

Тенденцією, що формує демографічну ситуацію у Закарпатській обл., є сповільнення темпів скорочення загальної чисельності населення. Вперше за 18 років зростає чисельність населення, зокрема сільського. Високий (як для сучасної України) природний приріст населення характерний для районів гірської і передгірної зон Закарпаття. Природне скорочення населення властиве районам, що межують зі Словаччиною та Угорщиною. Залишається гострою проблема безробіття у сільській місцевості.

Головною причиною безробіття сільського населення є стагнаційні прояви у розвитку сільськогосподарського виробництва, особливо в умовах гірських районів. Сільське господарство в межах досліджуваних територій характе-

ризується низькою ефективністю, позаяк традиційно сільськогосподарським виробництвом займається найбільша частка населення регіону, а обсяги випуску та валова додана вартість цієї галузі стабільно скорочуються. Зменшується частка основних засобів сільського господарства у сфері матеріального виробництва. Разом з цим, сільське господарство відіграє важливу роль в економіці регіону, посідаючи третє місце за питомою часткою у валовій доданій вартості та випуску.

Література

1. Біттер О. Рівень життя сільського населення: проблеми і перспективи / О. Біттер. – Львів : Вид-во "Українські технології", 2005. – 288 с.
2. Заставний Ф.Д. Депресивні регіони України: аналіз, оцінка, проблеми / Ф.Д. Заставний // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2005. – № 1. – С. 76-90.
3. Інвестиційна привабливість Західного регіону України : монографія / ІРД НАН України; наук. ред. С.О. Ішук. – Львів, 2011. – 212 с.
4. Копитко В. Чинники формування регіональних особливостей розвитку АПК / В. Копитко // Вісник Львівського державного аграрного університету. – Сер.: Агроінженерні дослідження. – Львів : Вид-во Львівського ДАУ. – 2006. – 792 с.
5. Пітолич М.М. Економічна оцінка інвестиційної привабливості гірських територій Карпатського регіону / М.М. Пітолич // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Актуальні проблеми регіонального розвитку : зб. наук. праць / ІРД НАН України; відп.ред. В.С. Кравців. – Львів. – 2012. – Вип. 6 (98). – 420 с.
6. Писаренко С.М. Суспільно-територіальні системи в теоретичних концепціях регіоналізму / С.М. Писаренко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період Регіональної суспільної системи : зб. наук. праць. – 2004. – Вип. 3, ч. 1. – С. 31-38.
7. Шевчук Я.В. Інфраструктурний потенціал інноваційного розвитку сільських територій (на прикладі Карпатського регіону) / Я.В. Шевчук // Концептуальні засади інноваційного розвитку сільських територій у посткризовий період: на прикладі Карпатського регіону України : наук. доповідь / за ред. В.В. Борщевського; ІРД НАН України. – Львів, 2012. – 57 с. – С. 33-42.

Надійшло до редакції 10.12.2015 р.

Морская Т.В. Социально-экономическое развитие сельских территорий Закарпатской области

Исследовано социально-экономическое развитие сельских территорий Закарпатской обл. Осуществлена объективная оценка современного состояния сельских территорий. Обоснованы пути активизации развития сельских территорий. Проанализирована хозяйственная деятельность предприятий в границах сельских территорий Закарпатской обл. Охарактеризована территориальная организация сельскохозяйственного производства и земельно-ресурсный потенциал области. Определены первоочередные задачи по перспективам развития горного сельского хозяйства. Обозначены приоритеты развития сельского хозяйства, которые должны способствовать созданию условий для роста экономики и улучшения социального положения в сельской местности.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, сельские территории, земельно-ресурсный потенциал, агропромышленный комплекс, социальная инфраструктура, занятость, безработица.

Morska T.V. Socio-economic Development of Rural Areas of the Transcarpathian Region

The research is aimed at studying the characteristics of the rural development of the Transcarpathian region, to identify key issues and range of prospective ways of development. The socio-economic development of rural areas of the Transcarpathian region is studied. Objective assessment of the current state of rural areas is made. The ways to enhance rural development are found. The economic activity of enterprises within rural areas in the Transcarpathian region is analysed. The territorial organization of agricultural production and land reso-

urce potential of the region is characterised. Some priorities regarding the development of mountain agriculture are defined. The priorities for agricultural development, which should help create the conditions for economic growth and improve social conditions in rural areas, are outlined. The priorities for the development of agriculture should promote a competitive economy and sustainable development of the industry. At the same time they create conditions for economic growth and improve social conditions in rural areas, which is especially important for mountain areas.

Keywords: socio-economic development, rural development, land and resource potential, agriculture, social infrastructure, employment, unemployment.

УДК 338.43

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ПОТРЕБА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Т.Т. Небоженко^{1,2}

Конкретизовано організаційно-правові форми підприємництва, які використовують у сільському господарстві України. Проаналізовано динаміку кількості різних видів підприємств, що провадять свою діяльність у сільськогосподарській сфері. Наголошено на потребі законодавчого закріплення основоположних принципів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, такі як системність і стабільність. Доведено потребу державного регулювання функціонування підприємницьких структур у сільському господарстві, котра виникла через відсутність чинного документа, особливо з потребою планування подальшого розвитку агропромислового сектору на тактичному та стратегічному рівнях.

Ключові слова: сільське господарство, підприємство, фермерське господарство, агропромисловий комплекс, особисте селянське господарство.

Вступ. Стабілізація і поживлення сільськогосподарського виробництва, створення сприятливих умов всіх форм господарювання та розроблення механізмів їх ефективного державного регулювання – це не тільки важлива економічна задача, але й складна економічна проблема. І оскільки за роки реформування агропромислового комплексу з'явилися різні типи підприємств: приватні, державні, унітарні державні, муніципальні, колективні, кооперативи та союзи кооператорів, акціонерні товариства різного типу, селянські фермерські, підсобні господарства та ін. – потрібно визначити, які із організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств є найбільш життєздатними у сучасних економічних умовах та встановити, чи потрібним наразі є державне регулювання підприємств агропромислового комплексу України.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Різні аспекти організації та функціонування сільськогосподарських підприємств в Україні покладено в основу досліджень таких сучасних вчених, як І.Ф. Баланюк, О.І. Жук [1], Л. Гнатишин [2], А.О. Гужаров [3], Т.І. Дьолог [4]. Важливим та не вивченим до кінця залишається питання потреби або недоцільності державного регу-

¹ аспір. Т.Т. Небоженко – Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького;

² наук. керівник: доц. С.І. Поперечний, канд. екон. наук